

Universal Declaration of Human Rights

I ka lā 10 o Dēkēmapa, M.H. 1948, ua ho’ oholo a kaukala ka ‘Aha ‘Ōlelo o Nā Aupuni Hui Pū ‘Ia i ka Hō’ ike No Nā Pono Kanaka O Ke Ao Nei, ka palapala holo’ oko’ a ho’ i e hō’ ike ‘ia ana ma nā ‘ao’ ao ma lalo iho nei. Ma muli o kēia hana kūikawā, ua kuahaua ka ‘Aha ‘Ōlelo i nā Lālā e ho’ olaha i ka ‘ōlelo o ka Hō’ ike “e ho’ olaha, hō’ ike’ ike, kūkala leo, a e kōko’ o ‘ia aku ma nā kula a me nā wahi ho’ ona’ auao ‘ē a’ e, me ka ho’ okae ‘ole aku i ke kulanā politika o nā aupuni a me nā panalā’ au.”

ŌLELO MUA

‘Oiai, ‘o ka ho’ omaopop ‘ana i ka hanohano, a me nā pono kīvila i kau like ma luna o nā pua apau loa o ka ‘ohana kanaka ke kumu kahua o ke kū’ oko’ a, ke kaulike, a me ka maluhia o ka honua, a

‘Oiai, ‘o ka hehikū a me ka ho’ owahāwahā i ka pono kīvila o ke kanaka ke kumu o ka hana loko’ ino, ka mea ho’ i pi’ i ai ka inaina o ka luna’ ikehala o kōnaka, a ua kūkala ‘ia ho’ i ka wehena o ke ao e noo ia nā maka ‘āinana apau me ke kū’ oko’ a o ka ōlelo a me ka mana’ o, me ka maka’ u ‘ole, a

‘Oiai, he mea nui ka ho’ opakele ‘ana o ke kōnōwai i nā pono kīvila o kōnaka, inā ho pono nō e ‘imi i ke ala o ke kipi ‘ana i ka hainā a me ka ho’ oluhi hewa wale, a

‘Oiai, he mea nui ka ho’ okō ‘ana i ka pili aloha ma waena o nā aupuni, a

‘Oiai, ua hō’ oia ka po’ e o Nā Aupuni Hui Pū la ma o ka Palapala Ho’ ohui lā, i ka hilina’ i i ke kumu kahua o nā pono kīvila o kōnaka, i ka hanohano a me ka waiwai o kōnaka, a me ke kau like ‘ana o nā pono kīvila ma luna o ke kōne a me ka wahine, a i ho’ oholo ho’ i e alu like i ka ho’ opi’ i ‘ana i ke kulanā o ka nohona kanaka o ke ao noa a,

‘Oiai, ua ho’ ohiki Nā Aupuni Lālā i kā lākou ‘ōlelo e ho’ okō, ma ke alu like ‘ana me Nā Aupuni Hui Pū ‘Ia, ka paipai ‘ana i ke ao kanaka e mahalo i ke kumu kahua pa’ a o nā pono kīvila kanaka,

‘Oiai, ‘o ka ho’ omaopopo like ‘ana i kēia mau pono kīvila ka mea nui e kō ai kēia ‘ōlelo ho’ ohiki,

No laila, ke KUAHAUA nei KA ‘AHA ‘ŌLELO, ‘o ka HŌ’ IKE I NĀ PONO KĪVILA O KE AO NEI ka pae ho’ ohālikelike, kahi e pi’ i like ai nā lāhui a me nā aupuni apau loa, i kū kēlā kanaka, kēia kanaka, a me kēlā hui, kēia hui, me ka ho’ omaopopo mau i kēia Hō’ ike, ma o ka ho’ ona’ auao ‘ana, i hō’ ihi’ ihi ‘ia nā pono kīvila ma ke ala e holumua ai ke aupuni, a i waena ho’ i o nā aupuni, a pa’ a pono ka ‘ike a i ho’ okō ‘ia ho’ i e nā Aupuni Lālā a me ka po’ e o nā panalā’ au e noho ana i ka malu o lākou.

Paukū 1

Hānau kū’ oko’ a ‘ia nā kōnaka apau loa, a ua kau like ka hanohano a me nā pono kīvila ma luna o kōkou pōkahi. Ua ku’ u mai ka no’ ono’ o pono a me ka ‘ike pono ma luna o kōkou, no laila, e aloha kōkou kekahi i kekahi.

Paukū 2

Ua noa i nā kōnaka apau loa nā pono kīvila i helu ‘ia ma kēia Hō’ ike, me ka ho’ okae ‘ole i ka lāhui, i ka wai ho’ olu’ u o ka ‘ili, i ke kōne a i ‘ole ka wahine ka ‘ōlelo, ka ho’ omana, ka mana’ o politika a me nā mana’ o ‘ē a’ e, ka ‘āina a pilina paha i hānau ‘ia ai, ka waiwai, ke kulanā hanauna a me nā kulanā ‘ē a’ e.

Eia ho’ i, ‘a’ ole e ho’ okae ‘ia ke kanaka ma muli o ke kulanā politika a me ke kuleana kūloko a kūwaho ho’ i o kona aupuni nona mai ‘o ia, inā paha he aupuni kū’ oko’ a he ‘āina noho kahu ‘ia, a i ‘ole ho’ i he ‘āina i kaupalena ‘ia kona kū’ oko’ a ‘ana.

Paukū 3

Ua noa i nā kōnaka apau ke ola, ka mōhalu, a me ka maluhia.

Paukū 4

‘A’ ole e noho kauā kaupā’ a ke kanaka; ua pāpā ‘ia ka noho kauā kuapa’ a, a me ka ho’ okuapa’ a ‘ana ma nā ‘ano apau loa.

Paukū 5

‘A’ ole e ho’ omāinoino ‘ia ke kanaka, ‘a’ ole ho’ i e ho’ opa’ i ‘ino ‘ia ke kanaka i kū like ‘ole i ke kulanā kanaka.

Paukū 6

E ‘ike ‘ia nā kōnaka ma nā wahi apau, he kanaka i ka malu o ke kōnōwai.

Paukū 7

Ua kau like ke kōnōwai ma luna o nā kōnaka apau, a e palekana ‘ia e ke kōnōwai me ka ho’ okae ‘ole. Ua palekana ‘ia nā kōnaka i ka ho’ okae ‘ole ‘ia, i pāpā ‘ia e kēia Hō’ ike, a ua palekana ‘ia ho’ i i ka mea e hō’ eu’ eu ana i ka ho’ okae.

Paukū 8

Ua noa i nā kōnaka apau ka ho’ oponopono ‘ia ‘ana e ka ‘aha lunakōnōwai mākaukau o ke aupuni, o nā hana a

‘a’ e ana i kona pono kīvila i hō’ ike ‘ia ma ke kumukānōwai.

Paukū 9

‘A’ ole e hopu, ho’ opa’ ahao, a ho’ okuewa wale ‘ia ke kanaka me ke kumu ‘ole.

Paukū 10

Ua noa i nā kōnaka apau e ho’ okolokolo pono ‘ia i mua o ka lehulehu e ka ‘aha lunakānōwai kū’ oko’ a a kaulike ho’ i, no ka ho’ oholo ‘ana i ka pono kīvila a me ke kuleana, a me nā mea i ho’ opi’ i ‘ia iā ia.

Paukū 11

Ua noa i nā kōnaka apau i ho’ opa’ i ‘ia no ke kalaima, ka no’ ono’ o ‘ana i kona hewa ‘ole, a hō’ oia pono ‘ia kona ‘a’ e i ke kōnōwai, ma ka ho’ okolokolo ‘ana i mua o ka lehulehu, a i mōlama ‘ia ho’ i nā mea apau e pono ai kona ‘ao’ ao kūplae.

‘A’ ole e ho’ opa’ i kalaima ‘ia ke kanaka i helu ‘ole ‘ia kōna hana he kalaima ma ke kōnōwai aupuni a i ‘ole ma ke kōnōwai ma waena o nā aupuni i ka wā i hana ‘ia ai. ‘A’ ole ho’ i e hō’ oi ‘ia aku ka ho’ opa’ i ma luna o ka ho’ opa’ i e kū ana i ka wā i hana ‘ia ai ke kalaima.

Paukū 12

‘A ‘ole e ‘āke’ ake’ a kumu ‘ole ‘ia nā mea pilikino, ka ‘ohana, ka home, a me ka ho’ olaha ‘ike o ke kanaka, ‘a’ ole ho’ i e ho’ āhewa wale ‘ia kona hanohano a me kona kūlana. Ua noa i nā kōnaka apau ka palekana o ke kōnōwai i ke ‘āke’ ake’ a a me ka ho’ āhewa wale ‘ia.

Paukū 13

Ua noa i nā kōnaka apau ka pono kīvila o ka hele a noho ‘ana ma loko o ka palena o ke aupuni.

Ua noa i nā kōnaka apau ka ha’ alele ‘ana i kēlā aupuni, kēia aupuni, a me kona aupuni iho, a ua noa ka ho’ i ‘ana i kona aupuni.

Paukū 14

Ua noa i nā kōnaka apau ka ‘imi ‘ana i nā aupuni pu’ uhonua, kahi e noho maluhia ai.

E ‘au’ a ‘ia kēia pono kīvila o ke kanaka i ho’ opa’ i ‘ia no ka hewa i pili ‘ole i ka politika, a me ka hewa i kū’ ē ‘ē i ka pahuhopu a me nā loina o Nā Aupuni Hui Pū ‘Ia.

Paukū 15

Ua noa i nā kōnaka apau ka noho ‘ana maka’ āinana o ke aupuni.

‘A’ ole e ‘au’ a wale ‘ia ka noho ‘ana maka’ āinana o ke kanaka, a ‘a’ ole ho’ i e ‘au’ a ‘ia ka noho ‘ana he maka’ āinana o kekahi aupuni ‘ē aku.

Paukū 16

Ua noa i nā kōne a me nā wāhine i lawa ai nā makahiki, ka male ‘ana a me ka ho’ okumu ‘ana i ‘ohana, me ke kaupalena ‘ole ‘ia ma muli o ko lāua lāhui, ke aupuni, a i ‘ole ko lāua ho’ omana. Ua kau like nā pono kīvila male i ka noho male ‘ana, a me ka wā e pau ai ka noho male ‘ana.

E male nā kōnaka wale nō i koho la’ ela’ e e noho male.

‘O ka ‘ohana ke kumu pa’ a o ke kaiāulu kanaka, a ua noa i ka ‘ohana ka palekana o ke kaiāulu a me ke aupuni.

Paukū 17

Ua noa i nā kōnaka apau ka ‘ona ho’ okahi ‘ana i ka waiwai, a me ka ‘ona pū ‘ana ho’ i me nā kōnaka ‘ē a’ e.

‘A ‘ole e ‘au’ a kumu ‘ole ‘ia ka waiwai lewa a waiwai pa’ a paha o ke kanaka.

Paukū 18

Ua noa i nā kōnaka apau ke kū’ oko’ a o ka mana’ o, ka luna’ ikehala, a me ka ho’ omana; ua noa nō ho’ i ka ho’ ololi ‘ana i kona ho’ omana a i ‘ole kona mana’ o, a ua noa ho’ i i ke kanaka ho’ okahi, a i ‘ole nā kōnaka he nui ka hō’ ike ‘ana i ka paulele i ka ho’ omana, i mua o ka lehulehu a i ‘ole ma kahi ka’ awale, ma o ke a’ o a me ka haipule ‘ana i kona akua.

Paukū 19

Ua noa i nā kōnaka apau ke kū’ oko’ a o ka mana’ o a me ka hō’ ike ‘ana i ka mana’ o; ‘a’ ole ho’ i e ho’ opilikia ‘ia, a ua noa ho’ i ka ‘imi, ka loa’ a, a me ka ho’ olaha ‘ana aku i ka ‘ike ma nā ‘ano apau, a i ‘ō aku ho’ i o nā palena ‘āina apau.

Paukū 20

Ua noa i nā kōnaka apau ka hui maluhia ‘ana me nā kōnaka ‘ē a’ e.

‘A’ ole e koi ‘ia ke kanaka e komo i ka hui.

Paukū 21

Ua noa i nā kānaka apau ke komo ‘ana i ka hana a kona aupuni ma ona lā, a i ‘ole ma o ka ‘elele i koho la’ ela’ e ‘ia.

Ua noa i nā kānaka apau ke kōkua o ke aupuni i ho’ okumu ‘ia no nā maka’ āinana.

‘O ke kauoha a ka lehulehu ke kumu o ka mana aupuni; e kauoha ‘ia ka ‘i’ ini o ka lehulehu ma o ke koho pāloka ‘ana i mālama maoli ‘ia i kēlā wā, kēia wā; ua noa i nā kānaka apau loa ke koho malū ‘ana i ‘ole ma ke ka’ ina hana i kūlike a kū’ oko’ a.

Paukū 22

Ua noa i nā kānaka apau, nā lālā ho’ i o ke kaiūlu, ka pono o ka lawelawe mālama ola i ho’ okō ‘ia ai ho’ i, ma ke kōko’ o ‘ana o ke aupuni, a me ke kōko’ o ‘ana o nā aupuni ‘ē a’ e, a i kūlike me ka waiwai o ke aupuni, a me nā pono a me nā lōina pa’ a mau o ke kaiūlu, no ka hanohano o ke kanaka a me kona ulu la’ ela’ e ‘ana.

Paukū 23

Ua noa i nā kānaka apau ka pono kīvila o ka hana, ke ‘ano kūpono o ka hana, a me ka palekana i ka nele i ka hana ‘ole.

Ua noa i nā kānaka apau, me ka ho’ okae ‘ole, ka uku ho’ okahi i kūlike i ka hana ho’ okahi.

Ua noa i nā kānaka hana apau ka uku kaulike e pono ai ka noho ‘ana ona a me kona ‘ohana i kū i ka hanohano kanaka, a inā he pono, e kūpale ‘ia e ka lawelawe kaiūlu.

Ua noa i nā kānaka apau ka ho’ okumu a me ke komo ‘ana i nā uniona kālepa i palekana ai kona pono.

Paukū 24

Ua noa i nā kānaka apau ka ho’ omaha a me ka luana ‘ana, a me nā hola hana i kaupalena pono ‘ia, a e uku ‘ia o ia no kekahi mau lā nui o ka makahiki.

Paukū 25

Ua noa i nā kānaka apau ke kulanā nohona e pono ai ke ola ona a me kona ‘ohana, ‘o ia ho’ i, ‘o ka mea ‘ai, ka lōle, ka hale, ka lawelawe olakino, a me nā lawelawe kaiūlu e pono ai, a e mālama ‘ia ho’ i i ka wā pō’ ino o ka nele i ka hana ‘ole ka ma’ i, ke kīnā, ka nohona kāne make o nā wāhine, ka wā ‘elemakule, a me nā pō’ ino ‘ē a’ e e kau mai ana i hiki ‘ole ke ‘alo a’ e.

Ua noa i ka noho ‘ana makuahine a me ka noho ‘ana kamali’ i ke kōkua kūikawā. E palekana ‘ia nā keiki apau loa i hānau ‘ia mai e nā mākau male a male ‘ole paha.

Paukū 26

Ua noa i nā kānaka apau ka ho’ ona’ auao ‘ana. E manuahi ka ho’ ona’ auao ‘ana, ma ka li’ ili’ i loa, ma ke kula ha’ aha’ a a me nā paepae kahua o ka ho’ ona’ auao. He koina pa’ a ka ho’ ona’ auao ‘ana ma ke kula ha’ aha’ a. E noa ka ho’ ona’ auao ‘ana i nā oihana loea like ‘ole, a e noa nō ho’ i ke kulanui i nā kānaka apau i mākaukau.

E kālele ka ho’ ona’ auao ‘ana i ka ulu kūpono ‘ana o ke kanaka, a me ka ho’ oikaika ‘ana i ka mahalo i ka pono kīvila apau o kānaka. E paipai ‘ia ka ho’ omaopopo le’ a, ke ahonui, a me ka pili aloha i waena o nā aupuni, nā hui pili koko a me nā hui ho’ omana, a e ho’ oholumua i ka hana o Nā Aupuni Hui Pū ‘Ia no ka mālama ‘ana i ka maluhia.

Ua noa i nā mākau ke koho mua ‘ana i ke ‘ano o ka ho’ ona’ auao ‘ana i kā lāua mau keiki.

Paukū 27

Ua noa i nā kānaka apau ke komo ‘ana i ka nohona ku’ una o ke kaiūlu, ka luana ‘ana i nā mea no’ eau, a me ke ka’ ana like ‘ana i ka loa’ a mai o ka holumua ‘epekema.

Ua noa i nā kānaka apau ka palekana ‘ana i na pono e loa’ a mai ana mai ka hana ‘epekema, ka palapala, a i ‘ole ka mea no’ eau āna i haku ai.

Paukū 28

Ua noa i nā kānaka apau ka nohona i ho’ onohonoho ‘ia ma kona aupuni a me nā aupuni apau, kahi e kō ai nā pono i helu ‘ia ma kēia Hō’ ike.

Paukū 29

He kuleana ko nā kānaka apau i kona kaiūlu, kahi e ulu ai ke kanaka me ke kū’ oko’ a.

I ka ho’ okō ‘ana i nā pono kīvila, e ‘ae nā kānaka apau i nā palena wale nō i ho’ okau ‘ia e ke kānāwai no ka mālama ‘ana i ka ho’ omaopopo pono a me ka mahalo aku i nā pono kīvila o ha’ i, i kū i ka pono a me ka maluhia o ke aupuni o ka lehulehu.

‘A ‘ole loa e lilo kēia mau pono kīvila i mea e kū’ ē’ ē ana i ka pahuhopu a me nā lōina o Nā Aupuni Hui Pū ‘Ia.

Paukū 30

‘A’ ole loa e kuhikuhi ‘ia nā mea o kēia Hō’ ike he mau mea kōkua i ke Aupuni, ka hui, a i ‘ole ke kanaka, ma ke komo ‘ana a i ‘ole ma ka ho’ okō ‘ana i ka hana nona ka mana’ o e luku wale i nā pono kīvila i helu ‘ia mai ma luna a’ e nei.